

SKOLEN OG ELEVERNE

DA man sidst i 1892 var naaet til en endelig Beslutning om at oprette Fagskolen for Boghaandværk, blev der med Kraft begyndt paa de forberedende Arbejder. Om Lokalernes Ringhed og Knaphed kan der læses i de efterfølgende Udtalelser fra gamle Elever, men læses kan der ogsaa om hvor godt Elever og Lærere aligevel fandt sig til Rette i de tarvelige Kaar. Fra 1894 blev nu afdøde Borgmester *H. N. Hansen* en jævnlig Gæst paa Skolen, thi fra det Aar begyndtes der med Svendepøver, og han var Formand i Magistratens Kommission for Aflæggelsen af frivillige Svendepøver. Det var ganske efter den Mands Hoved at finde sin Vej op ad en tarvelig Trappe og komme ind i de smaa Lokaler, hvor der blev arbejdet med Lyst og Fart. Borgmester Hansen var en høj og statelig Mand, og hans Hoved var ikke mange Tommer fra Loftet, naar han besøgte vor Kvistetage, men saadanne spartanske Forhold saa han paa med Tillid, og han var Skolen en god Ven gennem en Række af Aar. — Mærkeligere endnu var den Virkning, vor lille Skole gjorde paa en af vore tidligste Gæster, Prof. *H. I. Ives*, Direktøren for Museet i St. Louis. Det var ham, der i 1893 købte en Række af vore Bogbind paa Chicago-Udstillingen, og nu var han paa Rejse i Evropa for at gøre sig bekendt med Haandværkerskoler. Til vore smaa Lokaler kom han efter at have set adskillige Skoler, der var større og festligere indrettede; men vort beskedne Udstyr og ringe Plads tiltalte ham ganske særlig. Han kom flere Gange og glædede sig over, at en saadan Gerning ogsaa lod sig gøre paa vor Maade. Senere har vi, særlig i det ny og store Lokale, som Kunstindustri-museet har stillet til vor Raadighed, haft mange Gæster fra mange til Dels meget fjerne Lande, og alle har de syntes at vor Ordning af en Boghaandværksskole var god og fornuftig. I de seneste Aar har vi paa ny haft Besøg af finske og svenske Udsendinge, der var paa Rejse fordi Stat og Kommune i deres Land var betænkt paa at anlægge Haandværkerskoler. Naar vi har maattet svare disse besøgende, at hos os saa det ud som Staten tænkte paa at tage Støtten, den hidtil havde ydet, fra os, har disse Herrer ikke forstaaet Tankegangen. Vi andre — ogsaa Administrationerne af de Fonds, der lige saa længe som Staten har støttet os — havde ligeledes ondt ved at forstaa Meningene, men nu synes det jo som om Ministerium og Rigsdag har betænkt sig og Skolen beholder sin Statsstøtte.

Nu, da vi har afsluttet vort tyvende Arbejdsaar, har vi ment, det var af Interesse at erfare, hvorledes tidligere Elever ser paa Skolens Gerning, og vi har udbedt os skriftlige Vidnesbyrd, der uden Lovprisninger var et naturligt Udtryk for vedkommendes Opfattelse.

Lovord er der alligevel bleven en Del af, endda vi har tilladt os at stryge mange, ligesom vi paa Grund af Emnets ensartede Behandling har maattet forkorte nogle Bidrag og helt udelade andre. Vi skylder alle Bidragyderne oprigtig Tak for den Beredvillighed, hvormed de fleste har taget Pennen i Haand.

Forinden der gaas over til Elevernes Udtalelser, hidsættes nogle Ord, som den Mand, der i lang Tid var en udmærket Lærer i Dansk for Typograferne, siger om sin Gerning. Han berører Modsætningen mellem de to Grupper af typografiske Elever: Sættere og Trykkere, et Forhold, der muligvis er lige saa gammelt som selve Typografien.

Fra Foraaret 1899 har jeg gennem c. 10 Aar været Lærer i Dansk ved »Fagskolen for Boghaandværk« i Kjøbenhavn. I Begyndelsen var der den Vanskelighed forbundet med Undervisningen, at Sætterne og Trykkerne paa hvert af de to Hold hveranden Gang undervistes sammen, og da Sætterne i Følge deres daglige Arbejde var langt de dygtigste baade i skriftlig og mundtlig Dansk, var det ikke godt at tilfredsstille begge Parter.

Dertil kom, at Sætterne i Kraft af disse deres Fortrin, som de vel vidste at vurdere, havde ondt ved at lægge Skjul paa deres medlidende, eller, for de mere robuste Karakterers Vedkommende, foragtelige Følelser overfor de »stakkels ubegavede« Trykkere, saa disse med Rette følte sig krænkede. Kort sagt, Stemningen var fjendtlig, Udbyttet af Undervisningen under disse Forhold ikke stort, og Arbejdet med de unge Mennesker langt fra altid muntert.

Jeg talte derfor med Skolens Leder om Sagen, og han omordnede da beredvillig straks fra næste Kvartal Skemaet saaledes, at Trykkerne blev undervist for sig selv paa en bestemt Dag i Ugen.

Det var forunderligt, som det hjalp, og jeg kan med Sandhed sige, at min Virksomhed deroppe paa Kunstindustrimuseets Tagetage efter den Tid har været mig en stor Fornøjelse, efterdi Eleverne, de fleste af dem i hvert Fald, arbejdede med stor Lyst og Interesse.

Ved Undervisningen blev der særlig lagt Vægt paa Skriftlæsning og litteraturhistoriske Stile, gennem hvilke Eleverne lærte vore Digteres Liv og Betydning at kende, ligesom de ogsaa teoretisk hos mig og praktisk hos Læreren i Sætterafdelingen fik Kendskab til de græske og hebraiske Bogstaver. Naar saa de to Trediedele af Undervisningstiden, der jo altid strakte sig over c. 2 Timer, var forløbet, blev der læst højt for Eleverne, enten af klassiske eller moderne skandinaviske Digterværker, og det var naturligvis denne Del af Undervisningen, som blev modtaget med den største Anerkendelse. Mangfoldige Gange har jeg glædet mig over den interesserede, lydhøre Opmærksomhed, hvormed Eleverne fulgte Op-læsningen, og med Taknemmelighed mindes jeg deres elskværdige og hensynsfulde Adfærd overfor mig.

SVEND NISSEN,
cand. theol., Kommunelærer.

I Marts 1893 da »Forening for Boghaandværk« aabnede Fagskolen i Nørrevoldgade, indmeldtes jeg som en af dens Elever. – Det var med store Forventninger, at jeg søgte Skolen, og disse blev langt fra skuffede; thi den dygtige Ledelse forstod stadig at holde Elevernes Interesse fangen.

Ofte har jeg senere i Livet truffet Elever fra Fagskolen, og vi har da oprisket mange muntre Episoder fra Skoletiden. Et udmærket Sammenhold bestod altid; vi havde dannet en Forening, der afholdt Fester, hvor Taler og Sange afløste hinanden; Talerne opponerede imod alt mellem Himmel og Jord, og Sangene indeholdt mange gemytlige Rap til Lærere og Elever. Mange Typografer staar i en stor Taknemmelighedsgæld til Fagskolen for det gode Udbytte, de har høstet der. Som et lille Eksempel paa den store Interesse, Skolen vakte, kan jeg nævne, at en Provinstypograf, der som Soldat laa i Kjøbenhavn, tilbragte sin Fritid her i videre Uddannelse. Vedkommende er nu Bestyrer af et herværende stort Bogtrykkeri.

Maatte Skolens Velynderes Tal mangedobles, saa at Fremtiden – nu da Sjælen i det hele trækker sig tilbage – blev betrygget, vilde det i høj Grad glæde

Kjøbenhavn, December 1912.

L. PRIEME,
Trykkerfaktor.

Den »gamle« Skole, d. v. s. de Lokaler, hvor Fagskolen for Boghaandværk havde til Huse fra sin Oprettelse, til den flyttede til de nuværende Lokaler i Kunstindustrimuseet, laa paa Nørrevoldgade Nr. 80 i Bagbygningen (hvor Bogtrykker Simon Bernsteen i sin Tid havde Trykkeri). Gennem en Port, hvor et søvnigt Gasblus brændte i stille Ensomhed, gik man over Gaarden til Baghuset, hvis Stueetage var indrettet til Butik for en Urtekramforretning; man maatte atter gennem en Port, i hvis Mørke man famlede sig frem mellem Urtekræmmerens Trækvogne og Emballagekasser, hen i Hjørnet til højre, hvor Opgangen til Skolen fandtes; ad en smal Trappe med høje Trin klavrede man saa op paa 3die Sal, hvor Skolen i 3 smaa Værelser, ikke større end en almindelig 3 Værelsers Lejlighed, havde indrettet Sætteriet og Trykkeriet samt et lille Kontor. Bogbinderafdelingen laa paa 5te Sal, men da Nedskriveren af disse Linjer har været Elev i Sætterklassen, vil her særlig blive dvælet ved denne Afdeling. Straks man kom ind paa 3die Sal, var der et Forværelse, som benyttedes til Garderobe for Eleverne, derfra førte en Dør ind til det første Værelse, der var indrettet til Trykkeriet; midt i Lokalet stod en enkelt Median Hurtigpresse, det var alt det Maskineri, der fandtes, og den dreves ved Haandkraft. Langs Væggene var fastgjort Borde, der benyttedes ved Tegne- og Danskundervisningen. Sætteriet laa i Værelset ved Siden af; dér stod 5-6 Reoler og lige indenfor Døren en Haandpresse, der benyttedes til Aftrækning og af Trykkerne under de fattige Maskinforhold til Trykning af Billeder og Flerfarvetryk. Det tredje og mindste Værelse optoges af Kontoret, hvor et stort rundt Mahognibord og et Bogskab samt en

Pult omtrent var det eneste Bohave. Belysningen var Petroleum, og Udstyrelsen og Inventaret i det hele yderst tarveligt som Følge af de stadige økonomiske Vanskeligheder, Skolen havde at kæmpe imod; men trods det spartanske Udstyr og de snævre Lokaler vilde et opmærksomt Øje opdage den sikre Smag, der prægede Skolen, og som med faa Midler skabte smukke og harmoniske Omgivelser.

At Forening for Boghaandværk ved Oprettelsen af Fagskolen havde afhjulpet en Mangel ved den daværende Lærlingeuddannelse, viste den store Tilgang af Elever, Skolen straks havde, og som stadig øgedes. Arbejdstiden for Lærlinge var dengang 10-10¹/₂ Time, og naar denne forøgedes med 2-3 Timers Skoleundervisning, kunde det til Tider knibe med at holde Interessen vaagen. I Skolens første Tid benyttedes i Sætterklassen to Aftentimer om Ugen til »Teori«, Eleverne sad paa høje, trebenede Stole uden Ryg, grupperede omkring Læreren, der forklarede Typografiens Teori. Den stadige Stillesiddende øvede snart sin Virkning paa de trætte Elever, der lidt efter lidt begyndte at nikke med Hovedet, ja, det kunde hænde, at Foredraget om »det gyldne Snit« pludselig blev afbrudt af en lydelig Snorke; jeg husker en Aften, hvor Emnet var »Titelsats«, og Læreren just forklarede Tyngdepunktets Stilling, da der pludselig lød et vældigt Brag, en af Eleverne var stille slumret ind og efterhaanden gledet ned af den høje Stol. Teori-Timerne blev da ogsaa forholdsvis hurtig opgivet, da Forsømmelserne var størst paa disse Aftener. I det hele taget var de Fag (Sprog- og Tegneundervisning), der faldt udenfor den egentlige Praksis, ikke særlig populære, ja, det kunde hænde i Tegnetimerne, at hele Klassen var skrumpet ind til et Par Mand, og Resten havde fundet hverandre ved en Pot Kegler i en Kælder i Frederiksborggade. Dog skylder jeg Sandheden at tilføje, at Kommunal lærer *H. C. Andersen*, Danskundervisningens første Leder, behændigt gjorde disse Timer underholdende. Ved en elskværdig, nænsom Omgangstone forstod han at vinde Elevernes Sympati.

Naar disse Minder er løbet mig i Pennen, maa man dog ikke tro, at Tendensen blandt Eleverne dengang gik i Retning af at unddrage sig Undervisningen; selvfølgelig fandt der en Del Forsømmelser Sted, men gennemgaaende fulgtes Undervisningen med Interesse og god Forstaaelse. Det saa man i Søndagstimerne, til hvilke Eleverne mødte uden Træthed; da blev der arbejdet intensivt og med større Udbytte end i de sildige Aftentimer. Materiellet var i den første Tid ikke særlig righoldigt; der var kun én Skriftart, Genzsch & Heyse's Elzevir, saa det har ikke været nogen let Sag for Lederen af Sætterklassen at variere Opgaverne. Eleverne begyndte med et Par Sider skær Sats, der senere anvendtes til Sætning af et Halvark med Smuds- og Hovedtitel, Forord, Indholdsfortegnelse, etc.; nogle af Opgaverne var sat paa fremmede Sprog, der gjorde Kasserne defekte. Eleverne i Trykkerklassen skulde trykke Sætternes Arbejder, men det var ofte et ret indviklet Regnestykke for Lærerne at

faa Opgaverne trykte, saaledes at Materialet atter blev frigjort til Aflægning og Opsætning paa ny. Trods alle Vanskeligheder blev der arbejdet med Liv og Lyst; et Bevis herpaa turde være, at der fra flere Elevers Side fremsattes Ønsket om at aflægge Svendprøve, uden at der skete nogen Paavirkning fra Skolens Side. Æren for de gode Resultater, Skolen har naaet, skyldes Lærerpersonalet, der forstod at se gennem Fingre med de lidt kaade Udslag af ungdommelig Livslyst og bevarede en kollegial Kontakt med Eleverne, uden at Grænserne overtraadtes. En munter Replik satte Kolorit paa Arbejdet og gjorde Opholdet indenfor Skolens Vægge hyggeligt og let. Jeg husker en Søndag Formiddag, Klokken var tolv, og Eleverne stod i en tæt Kreds om Vasken, da Skolens Leder kom henne fra Maskinen og slog en af Eleverne venskabelig paa Skulderen med de Ord: »Naa, du gamle Borger, kan en ældre Svend komme til og faa vasket Næverne!«

En Mand skal mindes, der nu ikke mere er knyttet til Fagskolen, nemlig Skolens første Inspektør, Arkitekt *Vilhelm Bruun*, der tidligere var Lærer i Tegning og virkede i denne dobbelte Egenskab ved Skolen fra dens Oprettelse, til den flyttede til Kunstindustri-museet. Han var en stilfærdig Mand, der omfattede Skolen og dens Virksomhed med den varmeste Interesse, var altid imødekommende og hjælpsom, næsten alt for overbærende mod de ungdommelige Elever. Som Inspektør kom han i Berøring med alle Eleverne, og disse lærte hurtig at sætte Pris paa denne Mand med det smukke Smil og holde af ham; ved hans Fratræden overrasktes ham en Adresse, som Eleverne selv havde udført. Han vil mindes som en stille, fin og nobel Personlighed, hvem Skolens Ve og Vel laa varmt paa Hjerte.

Fagskolen var et Fristed for den, der vilde dygtiggøre sig i sit Fag. Den opmuntrede og understøttede Lærlingens Stræben efter at opnaa den størst mulige Duelighed, skabte Glæde ved Arbejdet, gav ham Lejlighed til at øve sig paa stadig større Opgaver, saa hans Evner kunde udvikle sig frit. For mit eget Vedkommende kan jeg sige, at Fagskolen har haft afgørende Betydning for min Uddannelse, og jeg vil altid mindes mit Ophold paa Skolen med Glæde og Taknemmelighed; ikke mindst efter at jeg har paabegyndt selvstændig Virksomhed, har jeg lært at værdsætte det solide Fond af Kundskaber, Skolen har givet sine Elever med som Ballast paa deres Færden ud i Verden. Den lærte dem Respekt for Arbejdet, Kærlighed til Faget, lærte dem at stille store Krav til sig selv, til altid at yde det bedste, aldrig at staa stille, men stadig sætte sig nye Maal, – den lærte dem at skatte Arbejdets Velsignelse.

Kjøbenhavn, Nytaar 1913.

CHR. CHRISTENSEN,
Bogtrykker.

Vi var ikke mange Elever, da Skolen begyndte i 1893 – en lille Snes Stykker i en Alder fra 16-28 Aar. Det kunde synes, som om et godt Samarbejde mellem Mennesker i en saa forskellig Alder maatte

blive vanskeligt, men det blev det ikke. – Der var nemlig en Ting, der bandt os: den Interesse, der netop gennem Skolen blev vakt i os for vort Fag. Skønt vi først søgte Skolen efter »Fyraften«, var vi i Reglen kede af at skulle forlade den igen Kl. 10. Næsten altid tog vi Søndagen til Hjælp, og naar vi havde fuldført et Arbejde, kritiserede vi det og lavede om paa det, til det blev godt. Det udviklede.

Skolen lærte Eleven at lave gode stilfulde Arbejder med smaa Midler. Mit Udbytte fra Skoletiden gik i denne Retning, og jeg har – de smaa Forhold til Trods – haft baade Glæde og Nytte af de to Vintre, jeg var Elev ved Nørrevold. Det er mig en Tilfredsstillelse her at kunne bringe Skolen min Tak.

POUL SØNDERGAARD,

Bogtrykker.

Odense, Januar 1913.

En Efteraarsaften 1895 kom jeg første Gang igennem Porten til den pakhuslignende Bagbygning, hvor Fagskolen for Boghaandværk dengang havde Lokaler paa 3., 4. og 5. Sal. Jeg var lidt ængstelig til Mode, da jeg bankede paa Døren, hvor Arkitekt Vilh. Bruun havde sit Virkefelt – Kontor og Tegnestue – et 2-Fags Værelse med en Vask i Baggrunden.

Det varede nu ikke længe, førend jeg fandt mig godt til Rette her i de nye Omgivelser. Jævnaldrende Kammerater, Tegning, Haandforyldning, Presseforyldning, Marmorering og Guldsnit – altsammen noget, der optog min Interesse, og som jeg ikke før havde set paa nært Hold. Den Maade, man arbejdede paa, var noget nyt. At man kunde sætte Stempler sammen, saa at de fik den ønskede Virkning, at man selv kunde marmorere sit Papir, ja, dette og meget mere imponerede mig, som kom fra et af de mindre Værksteder, hvor det fineste dengang var rødt Chagrin-Bind med sort presset Papir paa Siden. De Aar, som nu kom, var meget lærerige og havde stor Betydning for min senere Uddannelse. Jeg mindes vor Lærer i Marmorering, *V. Hansen*, naar han paa sin raske Maade slog Farverne op for Eleverne, og *D. L. Clément*, der underviste i Presseforyldning i et Værelse, hvor der ikke var Plads til flere end to Elever. Til Tider kom han ind til os, som stod ved Haandforyldningen, for at bistaa med Raad, som vi lærte at sætte Pris paa. Ved Haandforyldningen fik jeg mest at gøre med *Anker Kyster*, og hos ham kom jeg senere til at arbejde i en lang Aarrække. – Var end Lokalerne trange og smaa, var de dog hyggelige, og i de Aftener, vi sad bænkedede omkring Bordet med Kyster for Bordenden, medens han holdt et af sine smaa Foredrag med fagligt Emne, kunde der være noget frit og utvungent over det hele. Helt familiært blev det, naar Formanden kom. Da lød det baade fra Lærere og Elever: »Der har vi Fatter!«

Den, som vi gamle Elever først faar i Tanken, naar vi tænker tilbage til Nørrevold, er Arkitekt *Vilh. Bruun*. Sjældent er vist nogen Lærer bleven saa afholdt af sine Elever som netop han. Nogen Tugtemester var Bruun ikke; men hans fine og beskedne Væsen

øvede en gavnlige Indflydelse paa os Elever. Selvfølgelig var vi taknemmelige for hans Arbejde og vilde gerne vise, at vi paaskønnede det. Men det var nu ikke saa let. Dog det lykkedes ved en Skovtur, hvortil Skolens Ledelse i 1897 indbød baade Lærere og Elever. Vi tog samlet ud til Klampenborg, hvor vi først foretog en lille Afstikker ind i Skoven. Senere, da vi samledes omkring Punchebollen paa Klampenborg Badehotel, kom Lejligheden. Vilh. Bruun fik nu at vide, hvad der længe havde tynget os. – Han længe leve! Hurra!

Saa flyttede Skolen til sine nye Lokaler i Kunstindustrimuseet. De indviedes Nytaarsaften 1899. Store var de og med et Utal af elektriske Glødelamper – som et Fagblad skrev – men de smaa hyggelige Lokaler og Hr. Bruun savnede alligevel vi 68 Elever, der fulgte med fra Nørrevold. Vi havde lavet en Adresse og vilde overrække Bruun den til Minde om det, han havde været for os; men desværre, han viste sig ikke. Havde han vidst, hvor skuffede vi blev, fordi han ikke kom, og hvor gerne vi vilde have hilst paa ham endnu en Gang, saa havde han sikkert opsat sin Rejse til et senere Tidspunkt.

Kjøbenhavn, Nytaar 1913.

OSCAR JACOBSEN,
Bogbindermester.

. . . Skolens Undervisning er god; man lærer, hvorledes et Stykke Arbejde skal være, og den yder et udmærket Grundlag at arbejde videre paa. Skolens Virksomhed har sikkert sin store Del af Æren for, at man har faaet Øjnene op for, at der af forskellige Grader af samme Skrift ved Vekslen mellem Versaler og smaa Bogstaver, afbrudt af en enkelt Linie eller Afsnit med Kursiv, kan gives Teksten en saadan Renhed og Enkelthed, som man ikke tidligere har kendt.

Det er efter min Mening en væsentlig Fejl, at Tegning ikke er et tvungent Fag for Sættere. Det kan jo ofte forekomme, at man maa skitsere et Arbejde, og da var det af Betydning, om man havde lært lidt Fagtegnning.

Jeg kan dog kun udtale min Tilfredshed med den Undervisning, som Skolen byder, og som for mig personlig har været af stor Betydning, da min Sans for Faget derigennem blev vakt, og jeg fik et saadant Fond af faglige Kundskaber, at jeg stedse vil mindes den Tid, jeg gik der, som den bedst anvendte Fritid.

Ringkjøbing, den 29. Decbr. 1912.

L. HØIER,
Trykkeribestyrelse.

Da jeg som Lærling begyndte paa Skolen, var det jo lige straks et betydeligt Minus i den just ikke saa rigeligt tilmaalte Fritid, men det varede ikke længe, inden den faglige Undervisning hørte til mine kæreste Timer. Den var baade interessant og afvekslende, og vi fik altid Lejlighed til i Praksis at prøve, hvad vi lærte. Af ikke ringe Betydning var det efter min Mening, at vi paa Skolen altid beredvilligt fik Oplysning om de mange smaa Vanskeligheder, som mange Gange indfinder sig ved de forskellige Arbejder, men som en Lærling, ja somme Tider Svendene med, staar ret fremmede overfor.

I Skolen blev der efter min Formening ydet en god, solid Undervisning paa alle Omraader af det grafiske Fag, og jeg er overbevist om, at mange med mig vil erkende, at det, vi her lærte, paa mange Maader har dannet et Grundlag for et dygtigt, maalbevidst Arbejde.

For de unge Svende, som vil rejse i Udlandet for at uddanne sig, er det af allerstørste Betydning at aflægge Svendeproeve – helst med Udmærkelse – for at komme i Besiddelse af Haandværkerforeningens smukke farvetrykte Svendebrev, der foruden paa Dansk tillige er affattet i de 3 Hovedsprog. Jeg havde virkelig udmærkede Anbefalinger fra flere Trykkerier her i Kjøbenhavn, men det var Svendebrevet fra Fagskolen, som hver Gang skaffede mig Arbejde, og det var paa store, første Klasses Trykkerier.

Mit Raad til alle unge Typografer, som gerne vil se sig lidt om i Udlandet og arbejde der, er derfor: Hæng i paa Fagskolen og se at faa en Medalje med paa Rejsen, det skal nok lønne sig.

Kjøbenhavn, Decbr. 1912.

H. CHR. RUGH,
Bogtrykker.

Da jeg blev Elev paa »Fagskolen for Boghaandværk«, havde jeg en treaarig Læretid bag mig, og samvittighedsfuldt oplært i Trykkeriet, kom jeg hurtigt over Begyndelsesgrundene og fik Lov til at uddanne mig i forskellige Specialiteter, hvilket har været mig til stor Gavn.

I det hele blev Arbejdet mig fra den Tid af til større Glæde, og jeg har ofte, naar jeg stod overfor en vanskelig Opgave, med Taknemmelighed tænkt paa Fagskolen. Trængte jeg til Støtte eller Vejledning, fandt jeg altid Hjælp hos Skolens Forstander og Lærere, og paa samme Maade er det gaaet mange andre, der paa Skolen fandt Lejlighed til Dygtiggørelse og Udvikling.

Nytaaer 1913.

ALBERT OLSEN,
Typograf.

Nørrevoldgade 80! Hvilke Minder om belærende, nyttige og glade Timer knytter der sig ikke til den gamle Bagbygning, hvor vi modtog vor Undervisning paa Fagskolen. – Aarene løber hastigt fra os, vi staar nu i vor Manddoms Aar; men dvæler vi et Øjeblik ved de Dage og Timer i Halvfemserne, da vi var Elever paa Fagskolen, da tror jeg, vi alle tænker med Glæde paa den gamle Bygning.

Fra de 3 Aar, i hvilke jeg ofrede en Del af min Fritid ved de osende Petroleumslamper paa 4. Sal, glemmer jeg aldrig vor dygtige og elskværdige Lærer, *Emil Sørensen*. Gennem sin Lærebog har han sikkert gavnet Typografernes tekniske Begreber om Faget i høj Grad; men det Arbejde, han udførte som Lærer for Skolens Elever, og som i mange Tilfælde maatte begynde med at oplyse dem om de mest elementære Grundregler, er saa stort, at kun den, der har virket hos ham, er i Stand til at bedømme det.

Der er mange Smaating, som rinder mig i Hu, naar jeg nu tænker tilbage paa det gamle Sætteeri ved Nørrevold; alle de mange

unge Mennesker, jeg lærte at kende, hvoraf mange endnu er mine gode Venner. Jeg erindrer ogsaa Fagskolens to Skovture, af hvilke den første blev bekostet ved særlige Midler, der i nogle Aar stod til Raadighed, medens den anden fremkom som en Tak til Ledere og Lærere fra Eleverne.

Fra Sætteriet ved Nørrevold var der gennem de gamle Tagvinduer en fortrinlig Udsigt. Naar man Søndag Formiddag var til Undervisning og kigede ud paa et straalende Foraarsvejr, saa man til den ene Side Landemærket og Vognmagergades gamle og faldefærdige Huse, medens man til den modsatte Side saa Boulevarden og Ørstedsparken med det friske grønne, mod Lys og Luft. Som disse to Kontraster mellem gammelt og nyt her mødtes, mødes ogsaa nu Undervisningen i de gamle og nye Lokaler. Kan Eleverne muligvis endnu mærke, at »n«- og »i«-Fagene i Sættekasserne er noget fedtede, da kan jeg oplyse om, at det stammer fra Petroleums-lamperne ved Nørrevold; forekommer det Jer, at Eders Arbejde er smukkere, end det I ser fra de tidligere Elever, da kommer det af, at Materialet er forøget og forbedret; kort sagt, at det Arbejde, »Forening for Boghaandværk« grundlagde i Baggaarden i Nørrevold-gade 80, har haft Fremgang til Fordel for Jer og hele den typografiske Stand.

Nytaaer 1913.

CH. ANDERSEN,
Typograf.

Som Elev paa et af Skolens Sommerkursus har jeg kun Grund til med Taknemmelighed at mindes, hvad Fagskolen har været for mig. Der fik jeg Øje for, at der ogsaa indenfor vort lille Fag er et saare skønt Virkefelt. Ved Siden af at følge bestemte Regler fik man paa Skolen Lejlighed til at prøve sine egne Ideer, og viste disse sig at gaa i forkert Retning, blev man vejledet paa en Maade, der kun forøgede Interessen. Under saadanne Forhold kan enhver Spire udvikles, mer eller mindre, eftersom Evnerne er til, og det var ønskeligt, om den Tid ikke var fjern, da enhver Lærling som sidste Afpudsning gennemgik et Kursus paa Fagskolen. Naar Mesteren saa vilde gøre sit til at lempe Overgangen fra Skoleundervisningen til Arbejdet paa Værkstedet, tror jeg, at mange gode Resultater vilde opnaas. Jeg selv kan kun sige, at jeg har haft stor Fordel af at have besøgt Skolen. Foruden at Arbejdet er blevet mig en Fornøjelse, har jeg faaet en god Plads, hvor jeg de sidste 4 Aar foruden andet Arbejde har udført alt Forgyldearbejdet og til Tider ogsaa haft Lejlighed til at bruge min Fantasi.

Aarhus, December 1912.

EMIL BYSKOU,
Bogbinder.

Tyve Aar! Er det virkelig tyve Aar, siden Fagskolen for Boghaandværk begyndte den Virksomhed, der har sat saa dybe Spor?

Det var med meget ensidige typografiske Kundskaber, jeg for mit Vedkommende i sin Tid stillede i Nørrevoldgade 80 paa »Knasten« over Gaarden. Pragtfulde var Lokalerne jo ikke. Man klatrede op ad en Slags Køkkentrappe, og da Sætteriet laa oppe under Taget,

var der ikke noget at tage fejl af; man skulde bare saa højt op, man kunde komme.

Da Eleverne af egen fri Vilje mødte paa Skolen, arbejdedes der med Lyst og Interesse, og da jeg efter fire Aars Forløb forlod Fagskolen for Boghaandværk, havde jeg erhvervet mig et saa grundigt Kendskab til Fagets forskellige Grene, at jeg uden Brovten med Rette kunde kalde mig »Typograf«. Og senere, da jeg *ex professo* blev stillet over for den Opgave at skulle bedømme et Stykke Boghaandværk, var det mig en let Sag at kende Forskel paa godt og ondt, ligesom Øjet var blevet opladt for, at Boghaandværk *kan* være Kunst.

Meget fiffige var de fleste jo ikke, naar de for første Gang indfandt sig paa Kvisten. Jeg mindes saaledes, hvordan en særlig begavet Elev, der havde en Schwabacherkasse oppe, i fuldt Alvor nedlagde en kraftig Protest, da en Kammerat, der satte Antikva, vilde laane Spatier hos ham: »Er du tosset, Dreng! Du ka' vel nok se, at det er Schwabacher-Spatier?«

Nede paa 3. Sal foregik Tegneundervisningen, ligesom Undervisningen i Dansk, Tysk og Engelsk fandt Sted her. — I dyb Taknemmelighed mindes jeg Læreren i sidstnævnte Fag, afdøde Kommune-lærer *H. Clemmensen*, hvis stoute joviale Sømmandsskikkelse indgød enorm Respekt. Han var en glimrende Pædagog, der vidste, hvorledes Ungdommen skulde tages. Under Sprogundervisningen fik C., der var en vidt berejst Mand, Lejlighed til at fortælle en eller anden interessant Oplevelse fra Udlandet, og han havde en vidunderlig Evne til at lære sine Elever noget, fordi han aldrig gjorde Undervisningen kedelig. Jeg har ham at takke for, at jeg i sin Tid sproglig set klarede mig saa godt »paa Valsen« gennem Tyskland og Frankrig, ligesom det skyldes ham og derigennem Fagskolen, at jeg slap saa let over Tysk og Engelsk, da jeg senere tog Præliminærekksamen og Artium.*

Efter Skoletid dyrkedes med Lidenskab den ædle Fodsport, der var svært paa Mode dengang, og da Fodsporten netop havde en af sine mest udmærkede Repræsentanter og Ildtilbedere paa Skolen — »det høje C.«, som han populært kaldtes —, arrangeredes hyppigt Væddeløb ned ad Boulevarden. Hensynsløs som en Orkan jog den vilde Jagt af Sted til Rædsel for fredelige Pasgængere, der var ude at gaa Aftentur, og som desværre aldeles manglede Forstaaelsen for Fodsportens overordentlige Betydning for Samfundet — jfr. Favoritten »høje C.«s urokkelige Mening.

Forholdet mellem Lærere og Elever var ganske ligetil uden nogen som helst Dikkedarer. Der herskede et smukt gensidigt Tillidsforhold i Forstaaelsen af, at vi unge kom for at lære noget, og Om-

* Holger Sofus Clemmensen, født i Lek (Slesvig) 17. Oktbr. 1855, var Elev paa Søkadetakademiet, gik i Koffardifart, tog Styrmandseksamen 1876. Opgav denne Vej af Helbredshensyn, tog Skolelærereksamen 1880, var Lærer i Kbhvns. Kommuneskoler og forskellige Institutioner til sin Død 23. April 1908.

gangstonen kunde være næsten kammeratlig, fordi vi aldrig glemte, hvem der var Lærere og hvem Elever.

Det er da med Glæde og Taknemmelighed, at jeg tænker tilbage paa Læreaarene paa Fagskolen for Boghaandværk, der, hvor primitiv den end var, udrettede en Mission, som har baaret rige Frugter.

Kolding, i December 1912.

M. G. MICHELSEN,

p. t. Redaktionssekretær v. »Kolding Avis«.

Naar man som jeg – der i mit sidste Læreaar i Sommeren 1906 som Sætter deltog i et af Skolens To-Maaneders Kursus for Provins-typografer – kommer fra et Provinsdagblads Sæteri, hvor ens væsentligste Beskæftigelse har været at stable Spalter op til Avisen, og hvor Arbejde ved Accidenser ikke hører til Dagens Orden, kan man kun faa det Indtryk, at Fagskolen er en udmærket Institution. Her gaas der metodisk til Værks, hvilket langt fra kan siges om Læresteder i Almindelighed. Der lægges først og fremmest megen Vægt paa at give den skære Sats et smukt, ensartet og roligt Udseende, hvilket bl. a. opnaas ved den ganske simple Ting, at gaa bort fra de fra ældre Tider nedarvede ret meningsløse Brydningsregler, der ofte kan drage saadanne Konsekvenser efter sig, at der lige efter en stærkt kneben Linie følger en stærkt spærret.

Naturligvis lægges dog Hovedvægten paa Accidenssats. Og i den Retning kan der læres meget paa Fagskolen, vel at mærke, naar Eleven da møder med den fornødne Interesse. Og de gode Resultater, der kan opnaas, skyldes egentlig ikke, at der er noget overvældende stort Udvalg af Materiale til ens Raadighed. Men Sagen er snarere den, at der, ved saa faa og enkle Midler som muligt, tilstræbes at frembringe et smukt Stykke Arbejde; og hvad der kan opnaas ad den Vej, er ikke Smaating.

Jeg, der altsaa mødte med et ret begrænset Kendskab til Sætning af Accidenser, maa erkende, at det i Løbet af den korte Tid, jeg søgte Skolen, lykkedes mig at opnaa en ikke ringe Grad af Færdighed i Sætning af de forskellige Tryksager. Selvfølgelig kunde der ikke ofres saa megen Tid paa de enkelte Ting, da Kursuset kun varede to Maaneder; men der skabtes i alt Fald et Grundlag, hvorpaa der i det praktiske Arbejde med Fordel kunde bygges videre.

Decbr. 1912.

KNUD FRANTZEN,

Sætter.

Med Glæde har jeg imødeset en Lejlighed til at bringe »Fagskolen for Boghaandværk«s Ledere og Lærere ved Sommerskolen 1906 og 1907 min bedste Tak for den grundige Undervisning, der blev mig til Del i de forskellige Fag. Ganske særlig maa jeg erkende at have haft meget Udbytte af Hr. O. Jacobsens Undervisning i Haandfor-gyldning efter Skolens Metode; den har senere været mig til stor Nytte ved mit daglige Arbejde. Min yngre Broder, der til Dels paa min Tilskyndelse har besøgt Fagskolens Sommerkursus, deler min Opfattelse og beder mig bringe Skolen sin inderligste Tak.

Senere har jeg haft Lejlighed til at se Arbejde fra »Gewerbliche Fachschule für Buchbinderei« i Berlin, og det synes mig ved Sammenligning, at Elevarbejdet fra Fagskolen i Kjøbenhavn fuldt ud staar paa Højde med hvad dér blev fremvist.

Skive, 2. Decbr. 1912.

KARL CHRISTENSEN,
Bogbinder.

Min Lyst til at komme paa Fagskolens Sommerkursus, naar min Læretid paa Esbjerg Avis' Trykkeri udløb, var ikke af ny Dato. Min Søgen efter Kundskaber i Typografi havde allerede tidlig fundet Næring i Emil Sørensens Haandbog for unge Typografer; men Forstaaelsen af de deri omtalte Emner blev kun Teori for mig. Umiddelbart efter at have bestaaet den typografiske Svendep prøve opnaaede jeg et Ophold paa Fagskolen for Boghaandværk i Kjøbenhavn i Maanederne Juli-August 1910. Og som en af de glade Modtagere af Statsstipendie gennem Organisationen af Bladudgivere i Provinserne mødte jeg paa Fagskolen den 1. Juli.

Den nyudlærte opdager ret ofte, at han staar omtrent blottet for egentlig Kendskab til Typografi, naar han kommer i det Tilfælde at skulle lave et vanskeligt Arbejde. Han kan ikke. Den Usikkerhed, der følger ham i alt, hvad han foretager sig, er Skyld i, at han ikke kan udføre det paalagte Arbejde tilfredsstillende. Om man derimod vidste, paa hvilken Maade man sikkert begyndte sin Opgave, og om man kendte Forudsætningerne for Arbejdets Udstyrelse og hele Omfang, vilde man være nærmere ved at løse Opgaven til Forbrugers Tilfredsstillelse. Naar der derfor nu gives unge Elever fra Fagskolen Lejlighed til at sige deres Mening om dens Nytte, vil jeg mene, at den giver os Betingelserne for at naa det, de allerfleste unge Typografer har Gavn af at lære, nemlig at være omsorgsfulde ved Arbejdet. Korrekturrettelser fra Skoletiden satte Skik paa Idéerne, og vi lærte først og fremmest at bruge vore Øjne, hvor det gælder at skabe Harmoni, hvor vanskeligt det end kan være. Det er ikke saa lige til her at gøre Rede for, hvor stor Betydning Skolen har for unge Typografer, men selv ved jeg, at de Dage, jeg tilbragte der, var nogle af de bedste i mit unge Arbejdsliv.

Aarhus, December 1912.

HARRY HANSEN,
Typograf.

Man hører ofte Fagfæller udtale den Mening, at det man lærer paa Fagskolen ikke lader sig anvende ved det praktiske Arbejde paa Værkstederne, fordi Eleverne paa Skolen staar og »nusser« med et Arbejde i en lille Evighed, medens der i det praktiske Liv stilles Fordringer om, at Arbejdet skal gøres i den kortest mulige Tid. Overfor saadanne Meninger har jeg altid betonet, at Formaalet med Fagundervisningen maa være, at der gives Eleven et *Grundlag*, hvorpaa han kan arbejde videre; det afhænger saa af hans Evner og Energi om han udnytter, hvad han lærte paa Skolen.

Og spørges der, om Fagskoleundervisningen har haft økonomisk Betydning for mig, saa maa jeg svare, at jeg altid har haft lettere

ved at faa godt betalt Arbejde baade herhjemme og i Udlandet end andre Bogbindere i samme Alder som jeg, og dette maa jeg tilskrive Skolens Vejledning, thi hvis den ikke havde været, hvor skulde jeg da være gaaet hen for at faa det nødvendige Grundlag til at arbejde videre paa.

Frederiksberg, Nytaar 1913.

HANS JØRGENSEN,
Bogbinder.

Som Elev paa Fagskolen for Boghaandværk i Aarene 1908-10 kan jeg kun udtale min Glæde over den Undervisning, jeg der nød. Jeg fik der Lejlighed til at øve mig i forskellige Arbejder udenfor det almindelige, som Illustrations- og Farvetryk, hvilket jeg ikke havde saa megen Lejlighed til paa Lærestedet. For mit gode Udbytte af Undervisningen retter jeg særlig Takken til Skolens dygtige og afholdte Lærer i Trykkeriet, Hr. *Carl Nielsen*.

Vordende Trykkere, der virkelig har Interesse for deres Fag, bør søge Fagskolen for Boghaandværk. Det vil de aldrig fortryde.

Kjøbenhavn, Januar 1913.

B. V. E. MØLLER,
Trykker.

Den Undervisning, der tildeles Eleverne paa Fagskolen for Boghaandværk, finder jeg af virkelig praktisk Betydning for den unge Svend, som fra sit Lærested kommer ind paa et andet Arbejdssted. Den Erfaring har jeg selv gjort.

Kjøbenhavn, Decbr. 1912.

ANNA WARTENBERG,
Sætter.

Skolen for Boghaandværk er jeg meget taknemmelig for de to Sommerkursus, jeg der har deltaget i. Det, jeg der har lært, er kommen mig til stor Nytte i mit daglige Arbejde, og efter mit Skøn er Fagskolen et udmærket Led i Uddannelsen, navnlig med Hensyn til Forgyldning, som man sjælden faar lært grundigt i Læretiden.

Odense, Decbr. 1912.

KNUD NIELSEN,
Bogbinder.

At jeg overhovedet blev Elev paa Fagskolen, skyldtes min Læremesters Uvilje mod denne. Han var en ældre og paa det faglige Omraade noget konservativ Mand, der ellers med Dygtighed ledede en mindre Virksomhed, og i den mente han, alle hans Lærlinge kunde faa langt mere end det fornødne. Jeg har aldrig kunnet give ham Ret. Og i hver Time, jeg tilbragte paa Skolen, fandt jeg Retfærdiggørelse for min oprørske Handling, at have meldt mig til Optagelse uden hans Vidende.

Den af Lærerne, der fik den største Indflydelse paa mig, var Skolens Lærer i Dansk, *Svend Nissen*. Ingen forstod som han den vanskelige Opgave at bibringe os lidt Kendskab til vort Sprog, dets Grammatik, dets Historie, dets Litteratur. Vi sværmede ikke for hans »Systematiske Stile«, der var et Virvar af Fremmedord, som vi ofte kunde stave paa lige saa mange Maader, som vi var Elever i Klassen – uden at træffe den eneste ufejlbarlige –, ikke heller for den kedelige Skriftlæsning eller de græske Læseøvelser – men al-

ligevel reves vi med. Der var et ildnende Lune i Nissens Maade at undervise paa, og hans Timer blev aldrig kedelige. Vi kunde hos ham fremsætte vore Meninger – og af dem havde vi mange – han fandt Rede og ledte Vej frem i alt det halvfærdige og overfladiske, vi gik og bar paa.

Men efter Stilene og Diskussionen slukkede vi vore Lamper og rykkede sammen om Nissens Plads for at høre ham læse op af den nordiske Litteraturs Storværker. Og saaledes tilbragte vi Aften efter Aften uforglemmelige Timer sammen med Bjørnson og Ibsen, Lagerlöf og Turgenjew, Drachmann, J. P. Jacobsen, Herman Bang, Pontoppidan og Joh. V. Jensen, Timer, som maaske har givet ikke saa faa af dem, der dagligt slider i Arbejdet for at fremstille Bøger, deres Livs eneste Smule litterære Nydelse.

Sammenholdet mellem Eleverne paa Skolen var ikke det bedste. Vi Typografer saa ikke til en Bogbinder, og indbyrdes skelnede vi skarpt mellem Sætttere og Trykkere. Det var maaske Grunden til, at den Skovtur, vi foretog i Juni 1903, kun talte en halv Snes Deltagere. Et Par tidligere Skoleskovture havde betaget selv vor Ven, Lærer Nissen, Lysten til at være med. Saa tog vi afsted alene. Turen, der gik til Hillerød, gennem Grib Skov og over Esrom Sø til Fredensborg med Middag i Asminderød Kro, blev overordentlig vellykket og savnede intet – heller ikke en passende lyrisk Stemning. Saaledes hed det i en af de to Sange, der blev afsunget:

Af Støvet fra Landevejen
blev Klæderne næsten graa,
af Støvlernes Blomstermejen
hang Løvetandsfnuggene paa.

Vi ligger i Skoven i Skygge
af Bøgenes Silkehang,
Naturen den summer af Lykke
og Dagen er lys og lang.

Da Toget om Aftenen standsede ved Nørrebro Station, steg vi alle ud og løb over i Hørsholmsgade, hvor Nissen dengang havde sin Ungkarlejlighed. Han var hjemme og var, bortset fra en Smule Ærgrelse over, at han alligevel ikke var taget med os, i glimrende Humør. Thekedlen kom paa ude i Køkkenet, og efter et hyggeligt Aftensbord satte Nissen sig til Klaveret, hvor han med sin smukke Sangstemme hensatte os unge Mennesker i en Begejstring, som maaske ikke engang Broderen *Helge* havde kunnet fremkalde, og ved et Par Timers fornøjeligt Samvær skaffede han os en festlig Afslutning paa Skoleskovturen.

JENS PETERSEN.

Typograf.

Skoletimerne hører til de kæreste Erindringer fra mit Ophold i København. De Erfaringer og Resultater, som blev indhøstede der, har jeg al Grund til at være fornøjet med.

Stavanger, Julen 1912.

REINERT EVERTSEN.

Typograf.

. Under kyndig Vejledning faar Lærlingen og den nybagte Svend paa Skolen først rigtig Lejlighed til at tumle med Opgaver, der paa Lærestedet ellers forbeholdes ældre og mere erfarne Kol-

leger; og en stor Del Avissættere faar her de første Grundregler for Bog- og Accidensarbejde. Skolen er fuldt ud sin Opgave voksen . . . Jeg for mit Vedkommende har været udmærket tilfreds med det Udbytte, som min Deltagelse i Sommerskolen for Provinstypografer i 1908 gav mig.

CARL J. HAMRE,
p. t. Konstabel paa »Trekroner«.

Fagskolen, mener jeg, er en udmærket Institution for unge Typografer; jeg har haft stort Udbytte af at være Deltager i et af Skolens Sommerkursus, og maa takke de Mænd, der har oprettet Skolen.

Aalborg, Decbr. 1912.

CARL QVISTORFF,
Typograf.

Fagskolen er en Del af en Lærlings Uddannelse, som har stor Værdi og ikke maa overses.

TYGE BRUUN,
Bogbinder,
Lærer paa Skolen for vanføre.

Ved min Deltagelse i et to Maaneders Sommerkursus paa Fagskolen for Boghaandværk i Aaret 1910 blev jeg sat i Stand til at aflægge Svendeproeve et Aar senere, uden den Frygt og Bæven, hvormed saa mange Avis-Sætterlærlinge ellers gaar til denne Handling. Det var, hvad jeg opnaaede i teknisk Henseende. Dertil kommer, som det ikke mindst vigtige, den Lyst og Interesse, som vor Lærer forstod at vække hos os Elever for vort Fag, baade som Haandværk og som den »sorte Kunst«, Bogtrykket med Rette er. Jeg er Skolen megen Tak skyldig herfor, thi Lysten driver Værket!

Kjøbenhavn, Decbr. 1912.

CARL ING. JENSEN,
Typograf.

Faa den fulde Betydning fortalt, som Fagskolen for Boghaandværk har haft paa min Uddannelse, bliver ikke let, da den næppe kan vurderes saa højt, som den egentlig burde.

Paa Skolen kom jeg i Januar 1901. Og efter at have naaet over dens tre første reglementerede Opgaver, tog min Lyst og Interesse saadan til, at Holdets 6 à 7 ugentlige Timer i Sætning ikke nær slog til. Ved Skolens Læreres Velvillie fik jeg meget let Tilladelse til at arbejde i Sættet hver Skoleaften og hele Søndagen. Timeantallet om Søndagen var for mig ofte 10 à 12 Timer. Skolen var for mig et ypperligt Sted, hvor jeg ret kunde eksperimentere med de Opgaver, som jeg nu og da fik Lyst til at udføre. – I syv Aar har jeg med Lyst og Interesse deltaget i Skolens Undervisning.

Lyngby, 15. Januar 1913.

VILHELM LINDBERG,
Typograf.

Da jeg i 1909 begyndte paa Skolen og saa de ældre Elevers Arbejde, tænkte jeg: der er lang Vej for at naa saa vidt. Hver Gang en havde faaet sin Svendeproeve bedømt med en god Karakter, da ønskede jeg, at det blot var mig. Da Bogbindermester O. Jacobsen blev vor Lærer, syntes vi jo nok, han saa noget ung ud; men eftersom vi lærte ham at kende, forstod vi, at det var ham en Æressag

at bringe os saa langt frem som muligt. Naar han underviste, kom der ny Fart i os; det faldt os let at tale med ham om Arbejdet. Hos vor Lærer i Tegning, Hr. *Alf. Larsen*, blev vore Ideer kritisk prøvede. Var et Motiv taget efter tysk Forbillede, protesterede vor Inspektør, Hr. *Clément*. Clément havde Ord for at være meget streng, men overfor mig har han ikke været det, og som Tiden gik, kom jeg ofte til ham efter Raad. Det er mig altid en Glæde at se paa den Række af mine egne Bøger, som jeg har forgyldt paa Skolen, men jeg husker ogsaa paa den Møje, det somme Tider har kostet at faa en Tegning, jeg selv syntes om, godkendt af tre Lærere.

Nu da mit første Maal – Svendestykket – er overstaaet, kan jeg overse de tre Aars Arbejde paa Skolen. Jeg maa da erkende, at uden Fagskolen vilde det ikke have været mig let at opnaa et Resultat, der kunde ligestilles med det opnaaede. Jeg tænker dog ikke at blive staaende derved, det gælder nu at sætte sig sværere Opgaver og derigennem vedligeholde Øvelsen og komme videre frem.

Kjøbenhavn. Januar 1913.

NIELS BADEN,
Bogbindersvend.

Som Elev paa et af Skolens Sommerkursus for unge Typografer fra Provinserne følte jeg mig snart fortrolig med den Fremgangsmaade, Skolen anvendte, og som ogsaa i Tidens Løb har vist sig at være en praktisk og let anvendelig Arbejdsmetode. – Lærerens teoretiske Forklaringer dannede Grundlaget og bibragte mig Forstaaelsen af det praktiske Arbejdes Gennemførelse, og mere og mere aabnedes mit Blik for Udførelsen af de mig stillede Opgaver, og jeg fik Forstaaelse af Arbejdets Skønhed.

Det er mig en Glæde at omtale Fagskolens Virksomhed som en Gerning, der bør paaskønnes, og jeg er heller ikke i Tvivl om, at enhver Elev, der møder med Lyst og Interesse for sit Arbejde, medtager fra Skolen et Udbytte, som han med Taknemmelighed mindes.

Kolding, 13 Decbr. 1912.

EJNAR HJORTH ROSENDAHL,
Typograf.

Den allerførste Begyndelse til at jeg fik Lyst til at gaa paa Fagskolen, stammer fra det, mine ældre Lærekammerater fortalte mig deroppe fra, og først i Oktober 1909 begyndte jeg som Elev. Mit første Indtryk var, at der herskede god Orden, alt havde sin bestemte Plads, og den var ikke svær at finde. Den første Vinter var den drøjestede at komme igennem. Det bliver jo en temmelig lang Arbejdsdag, naar denne først afsluttes Kl. 10 om Aftenen, og saa var det endda, som om man begyndte helt forfra med at sætte. Det var jo saadan, at en enkelt Aften deroppe kunde bringe mere Udbytte end lange Forklaringer paa Arbejdsstedet, fordi man nu begyndte at forstaa, hvad det drejede sig om, medens man før kun fik at vide, at »man tager –«. Den første Tid var altsaa tung; men der blev lagt en god Grund, som siden skulde komme en selv til Gode. Senere blev Opgaverne friere, Arbejdet lettere. Noget af det bedste, jeg har lært i

Praksistimerne, er Titelsats, Liniefald og de rette Forhold, og jeg saa mange Gange, at et smukt Liniefald er langt at foretrække for meget af den Kassesats og lige lange Linier, som man for Nemheds Skyld sætter paa Arbejdsstedet. Det skete jo nok, at vort Arbejde blev kasseret engang imellem, men det var altid saadan, at vi forstod, at det skulde til; og det var altid saadan, at det ikke saarede. I de tre Aar, jeg gik deroppe, har jeg ikke hørt nogen for Alvor beklage sig over den Kritik, der blev deres Arbejde til Del henne ved det sorte Bord. Dansk læreren, Cand. theol. *A. Christiansen*, gjorde sig Umage for at gavne og fange, saaledes at Dansk blev et saa interessant og morsomt Fag, at man meget nødig vilde forsømme en Dansktime. Vi var mange, der holdt af Fagskolen, og som dør blev gode Venner. For os betød Skolens Undervisning øget Interesse for vort Fag, og at Arbejdet blev lettere og gik hurtigere; endvidere større Lyst til Læsning af alle gode Bøger, ikke alene Skønlitteratur, og Lyst til at faa noget mere ud af Livet end det, der i Almindelighed naas. – Det er mig kært at faa denne Lejlighed til at sige alle mine Lærere Tak, fordi de gjorde Fagskolen til et godt Sted for mig, et Sted, hvor jeg gerne gik endnu, om jeg kunde.

Nytaarsaften 1912.

GUNNAR KRONVALL PETERSEN,

Typograf.

Naar jeg, der nu – af Sagen uvedkommende Grunde – staar udenfor Faget, skulde forklare, hvorfor jeg saa tit i Tankerne søger tilbage til »Fagskolen for Boghaandværk« som til noget opløftende og forbilledligt, saa er det ikke blot fordi jeg der har lært alt, hvad jeg i mit Fag kan – det tør jeg sige uden at gaa nogen for nær, thi min eneste egentlige Vejledning, inden jeg kom paa Skolen, var Emil Sørensens Haandbog, og da jeg saa kom der (1900), gik det jo videre under hans personlige Medvirkning – jeg siger med Vilje Medvirkning, for det smukke ved *Emil Sørensens* som ved *P. V. J. Klints* Undervisning var, at Mester og Lærling saa at sige arbejdede sammen.

Nej, endnu større Betydning har Fagskolen haft for mig ved sit Eksempel overhovedet – dens Lederes Valgsprog synes at være: det bedste er netop lige godt nok. Og det er et godt Valgsprog, ikke blot for Boghaandværkenes Arbejdere, men for enhver Arbejder i enhver Virksomhed, om den kaldes Haandens eller Aandens – det meste af det, der duer, er dog skabt ved et flittigt Samarbejde mellem disse to.

Nexø, 5. Januar 1913.

INGEBORG PETERSEN,

forhen Sætter.

Som Lærling kom jeg fra et lille Bogtrykkeri, hvor Læremesterens egen faglige – teoretiske saavel som praktiske – Viden ikke var aldeles overvældende. Da jeg i mit sidste Læreaar søgte til Skolen og efterhaanden blev paavirket af Undervisningen, gjorde denne et stærkt Indtryk paa mig.

Jeg skylder ikke mindst Fagskolen min senere Udvikling.

Jeg erindrer min Forundring, da jeg paa Fagskolen for første Gang blev gjort bekendt med Punkt-Systemet og indsaa Nødvendigheden af at kende det for at arbejde med den fornødne Sikkerhed. Paa Lærestedet kendtes dette Begreb ikke, endskønt Materialet dér var af »fransk System«. Forundringen var ikke mindre, da jeg efterhaanden blev gjort bekendt med, at der var noget, som hed »Sats-Regler«, og at der var mange og vægtige Hensyn at tage, naar det gjaldt Fremstillingen af tilforladeligt Arbejde. Skolen vakte i Virkeligheden først den Interesse for Typografgerningen, som Lærestedet ikke havde formaaet at bibringe mig. I Modsætning til Lærestedet var her noget at se og tage Nytte af. Jeg husker, med hvilken Forundring jeg saa paa en af de ældre Elevers Arbejder. Hvilken storslaaet Satsbygning – tænk, at kunne trække en saadan Sats ud til Trykning i to eller flere Farver – dette forekom mig som noget særligt vanskeligt. Da jeg senere erfarede, hvor nøje Sammenhæng der var netop mellem denne Del af en Sætters Gerning og hans Evne til at beregne sit Materiale med Punkt-Systemet som Grundlag, forstod jeg Vigtigheden af en Fagskoleundervisning.

Skolen gav mig absolut den første og mest værdifulde Afslibning. Den gjorde mere end det, den vakte min Skønhedssans. Jeg havde paa Fagskolen en for mig tidligere ukendt Lejlighed til at se Arbejder, hvor Teknik og Dekoration dannede et harmonisk Hele. Min medfødte Sans for Dekoration blev særlig inspireret ved, at jeg tilfældig fik Lejlighed til at se nogle meget smukke Bogbind, og fra det Øjeblik blev jeg Iagttagere »om en Hals«. Efter at have studeret de i Tegnelokalet ophængte indrammede Prøver paa dekorative Bogbind o. lgn., saa ofte jeg kunde faa Lejlighed dertil, søgte jeg andetsteds at finde Tilfredsstillelse for mine Øjne. Jeg blev en flittig Gæst paa Kunstindustrimuseet, søgte Sats- og Trykprøver og dekorative Former, hvor saadant kunde tænkes at forefindes. Lad være, at jeg paa den Maade, uden kyndig Vejledning og Raad, kritikløst slugte en Del mindre godt – Sansen og Interessen, hvorpaa der senere med Selvkritik og fornøden Vejledning blev bygget videre, var vakt, og det kan jeg takke »Fagskolen for Boghaandværk« for, og jeg gør det.

Kjøbenhavn, den 9. Januar 1913.

OVE DÝVA
Tegner, forhen Sætter.

Et Væld af Minder stiger frem, naar jeg tænker paa mit Ophold paa »Fagskolen for Boghaandværk«; det var jo min Ungdoms skønneste Tid, da Fremtiden laa i straalende Sollys for mit Blik, ingen Skygge formørkede Udsigten til det skønne Liv i Virksomhed og Daad, som jeg – ligesom vel de fleste unge – betragtede som min særlige Lod.

I en saadan Periode har det stor Betydning for den unge at komme i Berøring med modne Mænd, som forstaar ham og er i Stand til at bringe det bedste ud af hans Sinds frugtbare, men endnu mangelfuldt bearbejdede Muldjord.

Jeg erindrer endnu tydeligt disse Mænd, der i de smaa Lokaler i Nørrevold Nr. 80 udklækkede de unge »Muligheder«.

Den tavse, alvorlige *Emil Sørensen* – logisk og kortfattet som selve hans »Haandbog i Typografi« – havde sin Hyre med at vænne sine Elever i den ædle Sættekunst af med den »Brokken sammen«, som de var vant til paa deres mere eller mindre heldige Læresteder. I utrolig kort Tid formaaede han at bringe Symmetri og virkelig Sans for Skønhed og Akkuratesse ind i den unge Mands Arbejde. Begik man en Fejl, eller hvad naturligvis ofte skete, en Drengestreg, var hans irettesættende Ord ikke mange. En kort Bemærkning, sagtmodig i Formen, men bidende i Mening og Indhold, fik Synderen til i sit stille Sind at love Bod og Bedring for Fremtiden. Adskillige dygtige Sættere kan den Dag i Dag takke Emil Sørensens Undervisning for deres tekniske Forstaaelse.

Arkitekt *Bruun* var stillet paa Skolens Uriaspost, nemlig Tegneundervisningen. Endskønt det nu fra mange Sider erkendes, at Tegning er et af de vigtigste Fag for en Typograf, saa var det for de fleste af os det Fag, hvortil vi gik med den største Ligeegyldighed.

Naturligvis faldt den enkelte Lærer ikke lige godt i alle Elevers Smag; vi havde hver for sig vor Favorit, som vi syntes særlig godt om. Det var særlig Læreren i Dansk, Hr. *Clemmensen* (vistnok en Broder til den bekendte Arkitekt), som jeg for mit Vedkommende syntes om.

Jeg erindrer saaledes engang, da Eleverne havde planlagt en Skovtur. Jeg var af forskellige Grunde »fornærmet«, og da saa Festudvalget bad mig om at skrive en Vise, følte jeg mig »stor« og sagde Nej. Der havde jeg imidlertid gjort Regning uden »Klemme«; da han erfarede Historien, satte han mig i Arrest, d. v. s. han indespærrede mig i et ubenyttet Lokale med den Besked, at naar Sangen var færdig, kom jeg ud – ikke før! Arresten gjorde god Virkning.

Hvor Ungdom kommer sammen, er der Strid. Det er nu engang Ungdommens Væsen. Gudskelov! Og paa Skolen gik det ofte livligt til. Blandt os unge Knægte var der en Del, der allerede havde en »politisk Overbevisning«. Og til Tider blev Diskussionen meget skarp; thi alle mulige Opfattelser var repræsenteret. Der var baade krasse Højremænd og Forsvarsvenner samt blodrøde Socialister.

Rask og munter var i det hele taget den Tid, vi besøgte »Fagskolen for Boghaandværk«, og ingen af os gamle Elever fortryder de Timer, vi har tilbragt der. Jeg for mit Vedkommende vilde nødigt have undværet dem.

Udbytte har disse Timer givet, men det kunde have været større, hvis Undervisningen var foregaaet i Formiddagstimerne, som et Led i Arbejdstiden, og mit Ønske i Anledning af Foreningens Jubilæum er, at denne Reform snarlig maa gennemføres, samtidig med at Fagskoleundervisning paabydes ved Lov.

Kjøbenhavn, den 11. Jan. 1913.

J. SCHRØDER,
Redaktor af »Typ.-Tid.«,
Borgerrepræsentant.